

JULIJANA VAJNBERG

ODRI
HEPBERN

I SJAJ ZVEZDA

Prevela s nemačkog
Dušica Milojković

■ Laguna ■

Naslov originala

Juliana Weinberg

AUDREY HEPBURN UND DER GLANZ DER STERNE

Copyright © by Ullstein Buchverlage GmbH, Berlin.

Published in 2020 by Ullstein Taschenbuch Verlag

Translation copyright © za srpsko izdanje 2023, LAGUNA

Rođena sam s ogromnom potrebom za ljubavlju i neverovatnom potrebom da je pružam.

Odri Hepbern

Prolog

Brisel, maj 1935.

Odri je čučala u ormanu za odeću u dečjoj sobi, čvrsto stežući uz sebe plišanog majmuna, koji je nakon mnogih noći provedenih s njom u krevetu bio već sasvim pohaban. Majmun je bio poklon njenoga oca Džozefa, jedini njegov poklon koga je u svom šestogodišnjem životu mogla da se seti. Otac joj ga je dao u ruke jednog dana kad se vratio s poslovnog putovanja.

„Podsetio me je na tebe, majmunče. Ima iste takve velike, smeđe oči kao ti“, rekao je, na trenutak joj razbarušio smeđu kosu, pa se vratio svojim poslovima. Ovaj gest iznenadio je Odri. Otac je obično bio hladan i rezervisan prema njoj i njenoj starijoj braći Aleksu i Ijanu.

„Ne želim da opet budem primorana da molim oca za novac!“, čula je kako njena majka Ela sikće u salonu koji se graničio s dečjom sobom. „Kako da mu objasnim da opet nemamo para, mada ti u banci dovoljno zarađuješ, Džozefe?“

Odri se trgla kada je otac odgovorio zajedljivo i podrugljivo: „Da li je ispod dostojanstva baronice Ele van Hemstra da oca zamoli za malu pozajmicu, mila? Pa on ti neće ništa odbiti, ti si zenica njegovog oka.“

„A ti si neodgovoran!“, podviknula je Ela suprugu. Glas joj je podrhtavao od s mukom potiskivanog besa. Odri je privukla kolena i njima pritisla uši. Bilo joj je strašno da sluša kako je majka ovako izvan sebe, njena majka, koja se u svako doba kontrolisala i vladala sobom, savršena dama.

Otac je odgovorio mrmljanjem, koje Odri u ormanu nije mogla da razume. Neko vreme čula je samo majčine korake po škripitavom drvenom podu u salonu.

„Kako si mogao da se usudiš da proćerdaš celokupnu našu – moju – imovinu!“, Elin glas ponovo je postao jači, a Odri se uplašila. Želela je da su joj braća kod kuće, osećala se usamljeno i izgubljeno. Roditelji su se često svađali, ali nikad ovako ogorčeno kao danas.

„A pored toga... Pored toga, ni najmanje mi se ne dopada što opet gajiš simpatije prema onom nacionalsocijalističkom pokretu.“

Sada su očeve reči ponovo postale dovoljno jasne da dopru i do Odri u ormanu s odećom. Uznemireno je zarila nosić u majmunovo krzno.

„Prestani, Ela“, opasno mirnim glasom je rekao Džozef. „I sama si smatrala da je taj novi pokret ipak razuman. Svako pametan tako misli.“

„Da, u početku mi se činilo da su neki aspekti te ideologije dobro osmišljeni“, priznala je Ela. „Ali u međuvremenu se sve više udaljavam od njih. Za moj ukus, nacistička ideologija sadrži preveliki prezir prema ljudima.“

Izgubljena u mislima, Odri se igrala porubima svoje odeće, koja je visila s vešalica i dodirivala joj glavu. Nije shvatala o čemu roditelji trenutno govore, koristili su previše stranih reči.

„I tvoja mržnja prema Jevrejima...“, nesigurnim glasom govorila je Ela, „...prema katolicima, crncima, to me plaši, Džozefe.“

Džozefov odgovor je u orman s odećom dopro samo kao nerazumljivi odlomci rečenica. Roditelji su razgovarali još neko

vreme, tiše i mirnije nego pre. Odri se već ponadala da će i ovog puta okončati svađu, ali iznenada je čula odmicanje stolice i glasnu lupu. Uplašeno je zadržala dah, stežući majmunčića u naručju tako čvrsto da ga je skoro potpuno zgnečila. Vrata salona su se otvorila, a na stepeništu su se čuli energični koraci koji idu ka ulaznim vratima.

Odri je ispustila majmunče, otvorila vrata ormana i bacila se ka prozoru, obuzeta lošim predosećajem. Upravo u trenutku kada su se kućna vrata zalupila, dovukla je stoličicu, popela se na nju i otvorila prozor. Bilo je ledeno hladno, a ona je ugledala oca kako s koferom silazi niz stepenište pred kućom.

„Oče!“, povikala je prigušenim glasom, a onda, pošto joj se činilo da je ne čuje, još jednom, glasnije: „Oče!“

Džozef je zastao s koferom u ruci i okrenuo se ka njoj. Pogledao ju je hladno i bezizražajno, pa se ponovo okrenuo i otišao bez reči.

Odri su od užasa navrle suze. „Tata!“, procedila je još jednom, ali on se više nije osvrtao.

Još dugo pošto joj je nestao iz vidnog polja stajala je na stoličici i plakala, srca otežalog od bola i od nejasnog osećanja da joj život nikada više neće biti isti.

Vrata dečje sobe tiho su se otvorila i ušla je majka, uplakana kao i ona. Uzela je ćerku u naručje, pa su jedno vreme tako stajale, zanemele i osećajući isti jad.

„Hoće li se vratiti?“ prošaputala je Odri.

Ela je odmahнула glavom i ugrizla se za usnu.

„Neće, mila moja. Otišao je.“

„Ali kuda je otišao?“

Majka je napravila neodređeni pokret rukom.

„Ne znam. Možda u London, u svoj zavičaj.“ Izvukla je izvezenu maramicu i obrisala suze.

„A šta će biti s nama? Bez tate?“ jedva čujno je kazala Odri.

Ela ju je još jednom snažno zagrlila, a šestogodišnja devojčica je osetila kako se majčino telo ispravlja, kako ona ponovo postaje

ona energična osoba jake volje, koja ne trpi nikakva nepoželjna osećanja. „Uspećemo mi sami, Odri. Ti, ja i tvoja braća.“

Pružila joj je maramicu. „A sad, obriši suze. Neću da nas služavka vidi ovako.“

Odri je poslušno obrisala suze s obraza, dohvatila je svoje majmunče i sakrila lice iza njega. Osećala se omamljeno. Osećaj da će u njenom životu odsad nedostajati jedan veliki komad ljubavi pojačao se, i nikada je više nije napustio.

Prvi deo: Bombe i balet 1944/45.

S jedne strane, možda sam ostala infantilna, dok sam s druge brzo sazrela jer sam u vrlo ranom uzrastu bila veoma svesna patnje i straha.

Odri Hepbern

1

Maj 1944.

Tri aviona su uz grmljavinu preletela Arnem, a olovom okovana prozorska okna u baletskoj dvorani konzervatorijuma od toga su se zatresla. Devojke su nastavile da plešu, kao da se ništa nije desilo. Navikle su da zvuk ratne mašinerije nadjača muziku s gramofona.

„*Un, deux, trois*“, opušteno je skandirala madam Marova, „*un, deux, trois, allongé.*“* U dugoj, lepršavoj haljini i pohabanim baletskim patikama, koje su poticale još iz vremena pre rata, išla je duž redova devojčica i devojaka koje su vežbale kraj šipke. Ponekad je blago ispravljala držanje ruku, ili ugao pod kojim je nagnuta glava. „Ruke okreni ka spolja, Frido. Femke, stopala! Stopala!“

Sve devojke i devojčice trudile su se da madam Marova bude zadovoljna. Bila je stroga, ali puna ljubavi, i jedna od korifeja na konzervatorijumu u Arnemu, mada su se uslovi pod kojima radi iz meseca u mesec sve više pogoršavali. Holandija je već četiri godine bila pod nemačkom okupacijom. Stanovništvo je živelo u strahu, svako je znao nekoga od sugrađana koga su

* Franc.: jedan, dva, tri, produžite. (Prim. prev.)

Nemci zbog nekog navodnog prestupa ubili. Mnoge učenice škole baleta nisu se više usuđivale da izađu iz kuće i nisu dolazile na nastavu. Pored toga, ni hrane nije bilo dovoljno, pa su devojčice i devojke koje još dolaze sve bile mršave, a neke i istinski izgladnele.

Madam Marova stigla je do kraja reda. „Veoma lepo, Eda“, pohvalila je devojku i na trenutak blagonaklono zadržala pogled na petnaestogodišnjakinji, koja se potpuno unela u svoje pokrete.

Odri se trгла. Na ime Eda još nije mogla da se navikne, mada su je od početka nemačke okupacije zvali tako, bar u školi i na konzervatorijumu. Majka je na tome insistirala otkad su na početku rata došli u Holandiju, gde su živeli kod dede i babe.

„Odri je sasvim britansko ime“, kazala je Ela, zažmirivši i odmeravajući Odri od glave do pete. „Tvoj otac je, nažalost, svojevremeno insistirao na engleskom imenu. Ali ne smemo da rizikujemo da te u ovim vremenima tako zovemo. Nemci mrze sve što je britansko. Možda bi te kao polu-Britanku još i uhapsili.“

Otada su Odri kroz glavu prolazile užasne scene, koje su je progonile i noću, u snu; više puta je gledala kako Nemci vuku iz kuća u svoje kamione majke i decu, pa i cele jevrejske porodice, i voze ih do železničke stanice da bi ih prisilno deportovali u Nemačku. O tome se nije javno govorilo, ali svakome je bilo jasno da se te porodice nikada neće vratiti. Zbog toga joj je bilo sasvim po volji da svoje ime zameni holandskim, i otada se Odri u javnosti zvala Eda.*

„Protteklih meseci mnogo si napredovala“, jedva čujno joj je šapnula madam, možda i zato da druge devojke ne bi počele da joj zavide. Balet je u tim vremenima bio jedino što ju je na sat vremena izvlačilo iz nevesele svakodnevice.

* Pravo ime Odri Hepbern bilo je Eda Ketlin van Hemstra Hepbern-Ruston. (Prim. prev.)

„Verujem da bi mogla da postaneš prava primabalerina!“

Odri je porumenela od radosti zbog ove pohvale, a zatim je, slušajući nova uputstva učiteljice, ljupko podigla nogu na šipku, kao i ostale devojke. Stegla je usne kada joj je pogled pao na više puta krpljene hulahop čarape. To nije bio razlog da se postidi, i drugim devojkama nedostajalo je svega, mnoge su nosile suknjice s malim rupama, neke su imale za nuždu zakrpljene patike, ali Odri je ipak poželela da bude drugačije.

„*Un, deux, trois, demi-plié...*“*

Odri je zatvorila oči i prepustila se zvucima gramofona. Uronila je u jedan blistavi svet, sebe je videla kao primabalerinu, u snežnobeloj baletskoj suknjici sa volanima, u besprekornim baletskim patikama i s belim cvećem u smeđoj kosi, kako stoji na pozornici i pleše ulogu Odet u *Labudovom jezeru*. Bio je to njen beg od ratne svakodnevice, san kome se prepuštala ako bi sebi htela da odvрати pažnju od krčanja stomaka, ili od strepnje za dvojicu starije braće. Aleks se krio negde u ilegali, a Ijan je na oči šokirane porodice odveden na prinudni rad u Nemačku.

Kada se ponovo uspravila da bi zauzela naredni položaj, Odri je osetila blagu vrtoglavicu, ali iza sklopljenih kapaka sebe je i dalje videla kao čuvenu balerinu koja uživa u gromkom aplauzu.

„Šta je s tobom, Eda?“, dopro joj je do ušiju zabrinuti glas madam Marove. „Je l' ti nije dobro?“

Odri je otvorila oči i pokušala da vrtoglavicu rastera treptanjem. „Ne, u redu je.“ Bojala se da bi je madam Marova isključila sa časa kad bi priznala koliko se oseća nesigurno na nogama.

„Dosta je za danas!“ Učiteljica baleta pljesnula je rukama. „Pazi da ne padneš, Eda. Onako kao Viki prošle nedelje. Ovaj prokleti rat nas sve dovodi do sopstvenih granica. Imate li i dalje dovoljno hrane kod kuće, Eda?“

* Franc.: jedan, dva, tri, polučučanj... (Prim. prev.)

Odri ju je samo ćutke pogledala, a madam se snuždeno uhvatila za čelo. „Kakvo glupo pitanje. Oprosti mi, dete. Ko je još sit u ovo doba.“

Majsko veče bilo je prijatno i blago. Večernje sunce izlivalo je meku svetlost na Arnem, i činilo je da zablistaju dobro održavane stazice, s lejava cveća i fontanama, u parku kroz koji je Odri prolazila na putu do kuće. Da nije svuda bilo nemačkih vojnika, koji su dokono stajali i posmatrali sve i svakoga, grad bi delovao idilično.

Odri je ubrzo stigla do kuće na dedinom i babinom imanju, gde su ona i majka našle pribežište. To je nekada bila raskošna građevina, ali odavno zrela za popravku i renoviranje – dva prozora su napukla, a poslednja prolećna oluja oduvala je veći broj crepova s krova. U ovo vreme, kojim su dominirali rat, glad i stalni strah od okupatora, niko, međutim, nije imao ni vremena ni mogućnosti da se tim radovima pozabavi.

Odri je krčao stomak, a osećaj da je prazan bio joj je već dobro poznat. Za ručak su imali samo bistru supu, a nadala se da će za večeru biti i nečeg drugog osim onog odvratnog hleba od graškovog brašna.

„Evo i tebe, dete“, pozdravio ju je deda, koji je plevio korov pred vratima. „Uđi, čekamo te da večeramo.“

„Hleb od graška?“, upitala je Odri namrštivši nos.

Deda se nasmejao. „Ma ne mršti se tako. To ti je delikates. Čitavi narodi bi nama Holanđanima zavideli kada bi znali za naš ukusni hleb od graškovog brašna.“

„Bez ikakve sumnje“, ironično je promrmljala Odri.

„Ali uz hleb imamo i ostatke džema od malina koji je napravila baka“, obećao je deda i uveo je u kuću.

„Pa, bar nešto.“

Na trenutak pred Odrinim očima ponovo su iskrslili prizori veličanstvene baletske predstave, s njom kao primabalerinom kako se ljupko i s velikom graciošnošću predaje muzici

i pokretima. „Viki više ne dolazi. Madam kaže da je toliko pothranjena da bi za nju bilo opasno da pleše.“

Ela nije odgovorila ništa, ali pogled joj je počivao na Odrinoj koščatoj figuri. Odri je brzo vezala salvetu na grudima ne bi li sakrila koščato telo, i skoro prkosno je počela da žvaće koru hleba. Bilo bi joj nezamislivo da joj majka zabrani da pleše. Bez baleta, o kome je neprestano sanjala, bila bi samo još pola osobe. Maštanje o baletu pomagalo joj je noću da zaspi, čak i ako je bila gladna, a snovi o plesu danju su joj skretali misli kada bi pomislila na braću koja se nalaze ko zna gde.

Deda, koji je takođe primetio Elin pogled, pritekao je u pomoć unuci. „De, de, sigurno neće doći dotle da naša Odri ne može više da pleše. Još malo pa će leto, a u bakinoj bašti još ima ponečega za jelo, je l' da?“

Kao da hoće to da potvrdi, baka je gurnula ka Odri teglu sa marmeladom. „Jedi, dete moje.“

„Bojim se samo one naredne zime“, promrmljao je deda, gledajući u daljinu zadubljen u misli. „Kraj rata se ne nazire. A zima će biti teška.“

„Kad bismo samo dobili neku vest o momcima“, uzdahnula je Ela.

Odri je glavu držala oborenu da majka ne bi morala da vidi bol u njenim očima. Svaki razgovor o braći ranjavao joj je srce. I ona je mnogo brinula za njih.

Deda je stegao Eli ruku. „Nemoj previše da razmišljaš, mila. Aleks neće dopustiti da propadne. On je pametan. Neće dati da ga uhvate. Napokon, svaki delić naše zemlje poznaje mnogo bolje od Nemaca. Zar nisi ponosna na njega što iz ilegale podržava pokret otpora?“

Ela se ispravila i podigla glavu. S mešavinom fascinacije i jada, Odri je posmatrala kako se majka trudi da zrači mirom i opuštenošću. Trenuci straha i očajanja uvek su trajali kratko, a zatim bi Ela ponovo delovala nepovredivo. Plemkinja, kojoj

je vladanje sobom važnije od svega. Tako je bila vaspitana u mladosti, a tome je naučila i Odri.

„U pravu si, oče. Naravno da sam ponosna na Aleksa.“ Ela je uzdahnula i potapkala usne salvetom. „On se bar s vremena na vreme javlja, ali Ijan...“

Raspoloženje joj se ponovo urušilo, Odri je videla kako joj u očima blistaju suze. „Od Ijana nismo dobili ni reč otkad su ga odveli u Nemačku. Verovatno ga teraju da rinta u nekoj od onih groznih fabrika municije...“

Baka je spustila ruku na Elinu u želji da je uteši. „Molim se da se obojica vrate kući zdravi i čitavi.“

„Kad bi samo od tvojih molitvi bilo neke koristi“, promrmljala je Ela. I Odri se od početka rata često molila, ali već duže vreme nije više verovala samo u snagu misli. Ako čovek hoće nešto da promeni, mora i sam aktivno da deluje.

„Uzgređ budi rečeno“, deda je strpao u usta poslednji zaloga oskudnog obroka, „pripadnici pokreta otpora planiraju još jedan sastanak. Danas su me obavestili. Sve bi, naravno, trebalo da bude što neupadljivije jer Nemci svuda imaju svoje oči i uši. Uprkos tome, neko bi ponovo morao da obavesti momke koji stanuju daleko.“

Odri je skočila. „Ja ću otići, deda.“

„Ne dolazi u obzir!“, uključila se Ela i energično povukla ćerku dole za sto. „Jednom sam ti dopustila da pripadnicima pokreta otpora odneseš vesti, ali pritom sam umrla od straha. Petnaest ti je godina, Odri, molim te da se držiš podalje od toga!“

„Ali, majko! Pa to što mi je petnaest godina velika je prednost. Niko neće posumnjati ako odem na udaljenija seoska imanja i seljacima tajno prenesem poruke. Izgledaće kao da samo šetam, ili vozim bicikl.“ Odri je gledala dedu, očekujući njegovu podršku, a deda se nakašljao. „Dete je u pravu, Ela. Ako ona, ovako mlada i slatka, vozi bicikl po selu, niko neće ništa posumnjati. Drugo bi bilo kada bih ja, star čovek i bivši

gradonačelnik Arnema, obilazio imanja. Nemač bi odmah pomislio da nešto smeram.“

„Pusti me da to uradim, majko“, preklinjala je Odri. „Hoću da dam svoj doprinos da se ovaj grozni rat što pre završi.“

Videla je kako se majka bori sa sobom. Napokon, Elino zatvoreno lice malo je smekšalo i uzdahnula je.

„Pa dobro, dete. Ali najlepše te molim, budi oprezna. Ne bih mogla da podnesem da ti se nešto desi.“

Odri je poslušno klimnula glavom. Pomogla je majci i baki da operu posuđe i počiste kuhinju, a onda im je poželela laku noć i otišla u krevet. Sunce još ne beše zašlo, ali proteklih meseci navikla je da rano ide na spavanje. S jedne strane, nadala se da će prespavati osećaj gladi koji će se javiti ubrzo, a s druge je uživala da u trenucima pre nego što utone u san sanjari o baletu.

I o ocu. Zagrlila bi svoje majmunče, koje je proteklih godina postalo još otrcanije, i pitala se, kao i svako veče, gde li je otac sada. Da li mu je dobro u ratom razorenom Londonu? Zašto se nikad ne javlja? Da li ponekad još pomisli na nju? Kroz prozor je gledala u večernje nebo koje je blistalo narandžastim sjajem, a srce ju je zabolelo od čežnje. Od onog dana u Briselu, kada se nije okrenuo da je još jednom pogleda, na duši joj je zjapila duboka pukotina. Osećala se nevoljenom i manje vrednom. Jer zašto inače Džozef nikada ne bi pokušao da uspostavi kontakt s njom i da je vidi? Nijedan otac ipak ne bi mogao tek tako da ostavi svoje dete, zar ne?

Naredni dan bila je subota. Odri se rano probudila, a zbog razmišljanja o misiji loše je spavala. Obukla je letnju haljinu na žute cvetove, koju joj je baka prošle godine sašila od ostataka materijala. Bila joj je preširoka i visila je.

U kuhinji su majka, baka i deda već sedeli za oskudnim doručkom. Zabrinuti pogledi kojima su je odmerili Odri nisu promakli. Samo joj je deda namignuo da je ohrabri.

„Izvoli, dete.“ Baka joj je sipala tanak biljni čaj u šolju.

„Ne moraš to da radiš“, naglo je rekla Ela. Odri je podigla glavu i pogledala majku. Bila je bleđa, a usne su joj bile stisnute. Odri je uspela da se slabašno nasmeši. „Ali hoću. Aleks je tako hrabar i bori se za pokret otpora, valjda ću i ja uspeti da prenesem nekoliko jednostavnih poruka.“

„Uspećeš ti to, malecka.“ Deda se ohrabrujuće nasmešio i izvukao je dve uske, sklopljene cedulje iz džepa svojih pantalone. „Evo ti. Jednu poruku odnećeš seljaku De Hrotu, a drugu Timermansu, jesi li razumela? Znaš gde su njihova imanja?“

Odri je klimnula glavom. Sagnula se i gurnula cedulje u svoje cipele na pertlanje, sa strane. Nikome ko je pogleda ne bi palo na pamet da kod sebe ima tajne poruke.

„Veoma dobro.“

Deda joj je s priznanjem spustio svoju veliku, toplu šaku na rame, dok su Ela i baka sve to posmatrale namrštenog čela.

„Požuri, dete, da bi se brzo vratila“, opomenula ju je baka.

„Uzmi bicikl“, posavetovala ju je Ela, kojoj su usne potpuno pobebele. „Što se pre vratiš, pre ću prestati da brinem.“

„Požuriću“, obećala je Odri. Popila je poslednje ostatke svog vodnjikavog čaja i ustala. „Vidimo se.“

Troje odraslih posmatrali su s prozora kako na biciklu nestaje niz put.

Bio je predivan dan ranog leta, osećala je toplotu sunca na rukama i duboko je udisala slatki vazduh koji je mirisao na lale. Na prvom uglu patrolirala su dvojica nemačkih vojnika, kao i svaki dan, što joj je pokvarilo raspoloženje i izazvalo u njoj blagi osećaj opasnosti. Ionako je već bila nervozna. Doduše, nije bilo verovatno da će joj se obratiti – delovala je kao šiparica koja koristi lepo vreme tokom vikenda da se malo provoza biciklom – ali u glavi je imala dovoljno slika situacija u kojima su vojnici ispitivali holandske građane kuda su pošli.

Do imanja seljaka De Hrota stigla je brzo, trebalo je samo da pređe malu šumicu i da ide peščanim poljskim putem. Odmah

je ugledala i seljaka, stajao je kod štale, tako da Odri nije trebalo ni pet minuta da mu preda poruku i krene dalje.

Timermansovo imanje ležalo je na suprotnom kraju Ar-nema, i za tu vožnju trebalo joj je više vremena. Energično je okretala pedale, prepuna nade da će i predavanje druge poruke proteći bez problema. Kada je prošla kraj jedne udaljene kuće, videla je nemačkog vojnika lenjo oslonjenog o drvo, kao da nešto iščekuje. Jedva da je bio stariji od Odri. Pokušala je da ne zuri u njega dok prolazi i nadala se da je neće zaustaviti. Na njeno iznenađenje, samo joj se zbunjeno nasmešio.

U međuvremenu je postalo stvarno toplo, tako da se Odri preznojila dok je stigla do cilja. Imanje je delovalo tiho i napušteno na prepodnevnom suncu. Osim mukanja krava na susednoj livadi, nije se čulo ama baš ništa. Apsolutna tišina, ni list da zatreperi.

„Majnher* Timermans?“ Odri je zaustavila bicikl na prašnjavom tlu i obazrela se oko sebe. Nigde žive duše. Jednom je obišla oko kuće i pogledala kroz otvorena vrata štale, koja je zjapila prazna.

Naposletku je zakucala na kućna vrata, a onda je primetila da su vrata zapravo odškrinuta. S oklevanjem ih je otvorila i kročila u zamračeno predsoblje, u kome je vazduh bio ustajao.

„Majnher Timermans?“

Oči su joj se tek polako navikle na tamu, a od uzbuđenja je zadržala dah. Primetila je da je otvor koji vodi u podrum otvoren i da se odatle čuje neko mrmljanje i šuškanje. A zatim je sve ponovo utihnulo.

Odri je na trenutak stajala ne mičući se, pa još jednom stidljivo pokušala. „Majnher Timermans?“

Sledećeg trenutka srce joj je poskočilo u panici jer ju je neko uhvatio s leđa. Neka ruka uhvatila ju je za vrat i čvrsto držala. Bila je paralisana od straha, tako da nije ni pomislila da se brani.

* Hol.: *Mijnheer* – gospodine. (Prim. prev.)

Energično se okrenula – i našla licem u lice sa svojim bratom Aleksom. Bio je prljav, smrdeo je kao da se nikad ne pere i bio je podjednako uplašen kao i ona. Sasvim polako, licem mu se raširio osmeh. „Odri? Šta ti, zaboga, ovde radiš?“

„Alekse!“ Odri se bacila u zagrljaj starijem bratu, i jedno vreme su tako stajali u zamračenom hodniku.

„Baš se radujem što te vidim i što si dobro.“

„Pst!“ Aleks je stavio kažiprst na usne. „Tiho. Čini se, doduše, da je vazduh čist, ali nikad se ne zna gde se Nemci šunaju. Hajde sa mnom u podrum.“

Išao je ispred Odri, spuštajući se uskim lestvicama u podrum, gde su u polumraku bila još dva mladića. Kroz podrumski prozor dopirao je tanki zrak svetlosti. Odri je sela s njima na vreću sena, uzbuđena i napeta.

„Ovo su Pjet i Klas. Već nekoliko dana se krijemo kod seljaka Timermansa, dok ne budemo imali nove planove.“

Ostala dvojica mladića klimnula su joj glavom.

„Gde si se krio u poslednje vreme? Majka je mnogo brinula, a i ja sam.“

Aleks je odmahnuo rukom. „Ne morate da brinete. Dobro pazimo na sebe. Neko vreme smo bili u Amsterdamu, i sa još nekoliko boraca pokreta otpora napali smo nemačko skladište.“

„Stvarno?“ Odri je razrogačenim očima zurila u brata.

„Da.“ Pošto joj je ovo rekao, Aleks je utonuo u sebe, a i Pjet i Klas delovali su potišteno. „Nismo time baš mnogo postigli. Šteta nije bila velika. Ponovo samo kap vode na užarenu stenu. Mi Holanđani prosto smo suviše malobrojni da bismo mogli da uradimo nešto protiv okupatora.“

„Hm.“ Odri se priljubila uz brata, uživajući u minutima koje su mogli da provedu zajedno. „Bar mogu majci da kažem da si dobro“.

„Kaži joj. Ali odakle ti uopšte ovde, na imanju?“

„Treba seljaku Timermansu da predam poruku o tajnom sastanku pokreta otpora u gradu. Ali daću je tebi.“

Aleks je uzeo poruku koju mu je pružila i gurnuo je duboko u džep. „Ne brini, reći ću Timermansu. On upravo pokušava da nabavi hranu, ako uopšte bude mogao da je nađe.“ „A sada idi, sestrice, pre nego što majka počne da brine.“

Odri je još jednom čvrsto zagrlila brata. Pokušala je da utisne u pamćenje njegovu sliku, kako onako prljavog lica i u iznošenoj odeći čuču u mračnom podrumu. Dok se penjala u kuću, bilo joj je teško na srcu. Ovih dana nikada ne znaš da li nekoga koga voliš vidiš poslednji put.

Baka, deda i majka sedeli su za kuhinjskim stolom i čekali je. Kada je Odri ušla, majka je skočila i zagrlila je, što je bilo vrlo neuobičajeno jer je Ela svoju naklonost retko pokazivala dotirom. „Hvala Bogu što si se vratila, dete!“

„Ponosan sam na tebe“, rekao je deda. „Je li sve proteklo bez problema?“

Odri je privukla stolicu stolu i uzbuđeno im ispričala šta je doživela. Ela je najpre prebledela, a zatim joj se voštano lice blago zarumenelo. „Tako sam srećna što je Aleks dobro!“, kazala je kršeći prste. „Mada bih, naravno, bila srećnija da ne učestvuje u tako opasnim akcijama, koje čak i ne menjaju ništa u našoj situaciji.“

Baka je klimnula glavom kao da se slaže, ali deda se usprotivio. „Neko mora nešto da radi. Treba li možda da mi Holandani sedimo skrštenih ruku i da čekamo da nas neko oslobodi? To što momak radi je dobro.“

„Znam, oče, u pravu si.“ Ela je na trenutak zurila u svoje šake, a onda joj se lice ponovo razvedrilo i pogledala je ćerku. „Obe treba aktivno da podržimo pokret otpora, Odri. Vreme je za tajnu predstavu.“

„Tajna predstava“, prošaputala je Odri a oči su joj sinule. „Sjajno.“

„Vidim već da vi žene imate posla“, rekao je deda smejući se i ostavio ih same. I baka se povukla, da im od nekoliko krompira skuva oskudni ručak.

Ostatak dana Odri i Ela bile su zaokupljene time da od svakakvih ostataka materijala koji su ležali u sanducima na tavanu sašiju baletske patike. Cele prošle godine Odri je već učestvovala u tajnim predstavama; a Ela je, zajedno s madam Marovom, bila jedna od njihovih glavnih organizatora. Ove predstave održavane su noću, potpuno tajno, uvek u podrumu, uvek u drugom kraju grada. Jednom bi balerine u polumraku bešumno plesale neku baletsku predstavu, a drugi put je neko tihim glasom recitovao pesme. Novac prikupljen od ulaznica odlazio je pokretu otpora. Naravno da je bila neophodna krajnja opreznost jer okupatori nikako nisu smeli da doznaju za to.

„Van den Hajdenovi su već rekli da će ovoga puta staviti na raspolaganje svoj podrum. Madam Marova je navratila jutros, dok nisi bila tu, i zamolila me je za podršku. Rekla je da će mnoge tvoje drugarice ubrzo plesati bosonoge jer su im baletske patike pocepane.“

Odri je klimnula glavom, duboko nagnuta nad ono što je šila. To je tačno. Baš grozno. „Ali...“, malo je odmakla komad filca na kome je upravo radila i kritički ga pogledala. „Ali ove filcane patike su smešne, majko. U njima noga nema odgovarajuću potporu. Šta bih dala za par novih baletskih patika.“

Ela je uzdahnula. „Znam. Nadam se da će doći vreme kada ćemo moći da se vratimo normalnom životu. Kada ćeš moći da plešeš usred bela dana, pred velikom publikom, vreme kad nećeš više biti tako mršava da i najblaži vetrić može da te oduva...“

„Je li ti madam ispričala šta plešemo?“

„Deo predstave iz *Trnove Ružice*.“

„*Trnove Ružice*.“

Odri je na trenutak zatvorila oči i videla sebe u blistavom kostimu, sa novim-novcatim baletskim patikama, kako stoji na velikoj pozornici, i zadubila se u prelepi san, daleko od žalosne stvarnosti.

Nedelju dana kasnije bilo je vreme za predstavu. Već u sumrak susedi su se okupili u kući porodice Van den Hajden,

gde su ih odmah odveli u podrum čiji su prozori bili potpuno zamračeni. Odri i njena porodica stigli su još ranije jer su hteli da se ugreju. Odri se sa ostalim devojkama s konzervatorijuma našla u kuhinji, gde su se u tišini istežale i jedna drugoj popravljale frizure.

Madam Marova se pojavila na vratima kao senka i dala devojkama znak da je vreme za njihov veliki nastup. „Tiho, *mes filles!** Jedna po jedna niz stepenice. Polako, ne gurajte se da neka ne bi pala. Eda, izvukla ti se ukosnica, molim te namesti je.“

Jedna za drugom, devojke su se u svojim filcanim patikama spuštale u podrum, gde ih je dočekala potpuna tišina.

Odri je ugledala majku, i roditelje ostalih devojaka kako sede u prvom redu provizornog gledališta, načinjenog od raznoraznih stolica i hoklica.

Oko dvadeset suseda i drugih ljudi iz grada bilo je prisutno i ćutke iščekivalo predstavu. Deda joj je klimnuo glavom da je ohrabri, a Odri je primetila da je majka nervozna i da steže ručnu torbicu kao da i sama ima tremu.

„Dobro veče, draga gospodo“, jedva čujno je rekla madam Marova. „Kako je lepo što večeras, na našoj tajnoj predstavi, ponovo imamo prilike da pozdravimo toliko gostiju! Moje balerine vrlo su uzbuđene što će imati priliku da pred vama odmah otplešu neke od scena iz *Trnove Ružice*. Kao i uvek, posle predstave na izlazu će stajati devojka s konzervom za priloge. Molim vas da date mali prilog za naše borce pokreta otpora i podržite njihovu borbu protiv okupatora!“

Odri je pogledom preletela publiku. Lica prisutnih ležala su u polutami, niko se nije usudio da se pomakne, niko nije aplaudirao. Svi su znali da je najvažnije da budu tihi. Iz ovog podruma napolje nije smeo da dopre nijedan šum jer su vojnici patrolirali pored kuća u neredovnim razmacima.

* Franc.: moje devojke. (Prim. prev.)

Devojke su zauzele svoje pozicije, a madam je nemo dala znak starom pijanisti, koji je povremeno svirao muzičku pratnju i za časove baleta na konzervatorijumu. Odsvirao je nekoliko taktova, najtiše što je mogao, i devojke su počele da plešu. Plesnu površinu osvetljavale su samo dve stare stone lampe.

Odri se u potpunosti predala muzici, pustila je da je ona ponese u svet dalje od zamračenog podruma, svet u kome je bila laka i neopterećena, u kome je lebdela kao pero. Kada se na trenutak prenula iz utonulosti u ples, primetila je na sebi Elin čežnjivi pogled. Tiha muzika je, međutim, prebrzo ponovo zamrla, a predstava je bila završena. Devojke i madam Marova su se poklonile. Na prvim predstavama Odri je delovalo čudno što ne dobija aplauz, ali naravno da bi pljeskanje ruku dvadesetak ljudi privuklo pažnju vojnika.

„Hvala vam!“, tiho je rekla publici madam Marova. A onda su se, podjednako tiho kao što su i došle, devojke istim stepenicama popele gore, a svako od posetilaca ubacio je neku sumu u konzervu koju je držala Femke.

Madam Marova je prilikom izlaska stavila Odri ruku na rame. „Kao i uvek, bila si fantastična, Eda.“

Odri se radovala njenom priznanju. Celo lice joj je blistalo.

Ela je ćerku ogrnula šalom preko ramenâ jer je veće bilo hladno. „Da, nije bilo loše“, olako je rekla. Odri od nje još nikad nije čula neku veću pohvalu, ali videla je kako joj ponos blista u očima. Uprkos tome, volela bi da majka ponekad može da napusti suzdržanost na koju je navikla. Ove reči su činile da joj njen uspeh sada, posle predstave, deluje isprazno, pa je bila pomalo ošamućena dok se penjala uz stepenice i išla napolje.

Kada su se popeli, priljubila se uz dedu. On ju je stegao i šapnuo joj na uvo: „Svi su gledali samo u tebe, kunem ti se. Gledao sam unaokolo, sve oči su bile uperene u tebe. Večeras si bila zvezda, najgracioznija i najupečatljivija od svih.“

„Hvala ti, deda“, prošaputala je Odri. Radost se vratila i ispunila joj je stomak toplim osećajem.

2

Novembar 1944.

Leto je prešlo u hladnu jesen. Govorilo se da saveznici planiraju ulazak u Holandiju, ali niko nije znao da li je to istina. Dok se u septembru i oktobru Odri svojim časovima baleta još predavala sa zagriženom strašću, i iz teškog života bežala u snove o velikoj budućnosti koju će imati kao balerina, od novembra joj je to sve manje uspevalo.

„*Mes chères filles*“,* kazala im je jednoga dana zabrinuto madam Marova, prelazeći pogledom preko malobrojnih preostalih učenica. „Plače mi se. Još letos vas je bilo dvadeset, a sada vas ima samo pet.“

Odri i njene četiri drugarice tužno su oborile glave. Sedele su na podu u turskom sedu oko madam, sve manje ili više utonule u sebe.

„Femke se prošle nedelje srušila“, promrmljala je mršava, plava devojka po imenu Tomke. „Lekar kaže da je pothranjena toliko da joj to ugrožava život, ali ništa nije mogao da uradi.“

„Marajke ne sme više da dolazi jer je postala preslaba da bi ustala“, prošaputala je Viki, koja se nije trudila da sakrije veliku

* Franc.: Moje drage devojke. (Prim. prev.)

poderotinu na svojoj beloj baletskoj suknjici. „Njena majka kaže da se boji da će umreti.“

Svi su videli koliko se madam Marova trudi da ostane pribrana. Koliko god da je bila stroga na nastavi, bila je dobrog srca prema svojim malim balerinama. „Znam“, izustila je. „S većinom je tako. I zbog toga, drage moje devojke...“

Odri je brzo podigla glavu. Iznenađena ju je zahvatila panika da će madam Marova otkazati nastavu baleta za neko vreme, a možda i zauvek. Poboljšanje prilika nije bilo na vidiku.

„Ne, madam!“, povikala je, s užasom u smeđim očima, koje su na izmršavelom licu delovale još krupnije nego inače.

„Da, draga moja Eda.“ Učiteljica baleta je takođe sela na pod i stavila joj obe ruke na ramena. „Moramo. Ovo nam je poslednji zajednički čas baleta. Razgovarala sam sa šefom konzervatorijuma. On deli moje mišljenje da vi devojke niste više u stanju da se fizički naprežete.“

„Ali ja još mogu da plešem!“, žurno je rekla Odri, sa suzama u očima. „Glad mi ne može ništa, ja mogu!“

Madam Marova se tužno nasmešila, dok su druge devojke gledale u svoje izlizane i pocepane baletske patike. „Previše je rizično, Eda. Pogledaj se, tanka si kao šibica. I misliš li da mi je promaklo da ti se dok plešeš stalno vrti u glavi? Mada ti to umeš dobro da sakriješ.“

„Ali...“, Odri je izdao glas. Učiteljica ju je privukla k sebi i pomilovala po kosi. „Ja bez baleta ne mogu da živim... Pa vi znate da mi je san da postanem profesionalna balerina...“

„Znam.“ Madam Marova je ustala i ispravila svoju haljinu. „Ali to ništa ne pomaže, devojke, koliko god da mi je žao. Možda, jednoga dana, kada se ovaj rat završi...“

„A kada će to biti?“, promrmljala je Viki. Devojke su se ćutke oblačile i spremale da pođu kući. Madam je stajala na vratima i svaku bez reči poljubila u čelo. Odrine oči su plamtele. Otišla je kući ne obraćajući pažnju na oštar vetar i kišu i stigla je sva mokra. Nebo je bilo mračno i činilo se da je

niže nego inače. Bilo je tako neprijatno da su se čak i vojnici povukli unutra.

Odri se zgrčio želudac, i to ne samo od gladi već pre svega od tuge. Nije mogla da shvati da joj je oduzet balet, ono najlepše što je u njenom životu postojalo. Bez plesa joj život ne bi imao nikakvog smisla. Svi snovi u kojima stoji na pozornici, njene pokrete prati muzika, dok se ona gubi u njoj, opijena i gipka, svi ti snovi su nestali, izgubljeni zauvek. Došavši kući projurila je pored dede, koji je stajao na kućnim vratima i zurio u kišu.

„Dete, šta je bilo?“ uplašeno je povikao. „Je l' se nešto desilo?“

„Jeste, desilo se“, plačući je odgovorila Odri i otrčala u kuhinju, gde je naletela na majku. Majka ju je čvrsto uhvatila za ručne zglobove.

„Odri! Zašto si tako uletela?“

„Gotovo je, majko!“, procedila je Odri. „Balet, konzervatorijum, prosto sve... Ne mogu da postanem primabalerina, nemamo više časove, madam nas je sve poslala kući!“ Ela je razmenila značajan pogled s bakom i dekom. „Naslučivala sam to. Sve ste naprosto preslabe da biste plesale. Žao mi je, Odri, ali tako je najbolje.“

„Kad rat prođe, možeš da nastaviš sa časovima“, nevešto je pokušala da je uteši baka. „Kad, kad...“, povikala je Odri. „Nikad se neće završiti! Rat je otkad mi je bilo deset godina! Kroz pola godine biće mi šesnaest. Ovaj prokleti rat oduzima mi sve! Balet, braću...!“

„Ne koristi tu reč“, automatski ju je opomenula Ela.

„Eh, dete je u pravu“, promrmljao je deda. „Ovaj prokleti rat ukrao im je mladost i budućnost.“ Izašao je napolje, neraspoložen.

Odri je, što se u poslednje vreme često događalo, zahvatila vrtoglavica. Činilo joj se da se kuhinjski zidovi okreću oko nje. Ela joj je zabrinuto opipala čelo. „Pa ti sva goriš, dete. Pravo u krevet.“

Odri je bez protivljenja otišla u svoju sobu i legla u krevet ne svukavši se. Poznata praznina u stomaku i bol zbog baleta

povezali su se u jedno prosto nepodnošljivo osećanje, svaki udah ju je boleo. Kad je sklopila oči, pred njom se ukazala izbledela očeva slika, braća su joj nestala, balet joj je oduzet. Kad bi samo otac bio tu! Mogao bi da im bude podrška u ovim teškim vremenima.

„Đubre pokvareno!“, zajecala je udarajući svoj jastuk pre nego što je pala u nemirni san.

Otad pa nadalje, Odri je najviše vremena provodila u krevetu. Bila je preslaba da ustane. Često je imala temperaturu, koja je u njoj izazivala zbrkane prizore iz mašte. Braća, otac, drugarice s baleta, svi su se vrteli i okretali oko nje, kao lišće na vetru. Onih dana kada joj je bilo bolje sedela je u krevetu i kroz prozor zurila u sneg, koji se napolju gomilao od decembra.

Kroz vrata je čula kako majka, baka i deda međusobno razgovaraju prigušenim glasom. Često je bilo reči o „ovoj užasnoj, gladnoj zimi“ ili o „saveznicima“, koji su im bili poslednja nada da će se izbaviti bede.

„Trogodišnji sin Van Dajkovih je umro“, prošaputao je deda jednog januarskog jutra, nesvestan da Odri sluša. „Od gladi. Još jedno dete. Pa to je neverovatno! Zašto nas puštaju da umiremo kao životinje?!“

Odri je čula kako pesnicom udara o sto. Ni njena porodica nije imala skoro ničega više za jelo. Odri je ponekad čeznula i za hlebom od graškovog brašna, ili za pečenom travom, kojih je letos još bilo. A često je dva dana morala da preživi na jednom krompiru, izgnječenom i pretvorenom u pire s vrućom vodom. Nekoliko puta deda je nabavio lukovice lala, koje su prosto progutali, ali i to je jedva uspelo da im umiri bolnu prazninu u stomacima.

Grozna zima se, međutim, jednom ipak završila, a proleće se probudilo, tiho, skoro neprimetno. Ali nije donelo promene. Stanovništvo Arnema kao da je ležalo u dubokom snu, jedva da je još bilo ljudi na ulicama, deca nisu išla u školu. Zavedeno je vanredno stanje, kakvo ova zemlja još nikad nije doživela.

Početak maja Odri je napunila šesnaest godina, ali nije ni primetila da joj majka nije čestitala rođendan. Vreme kada je bilo poklona odavno je prošlo, sada su se svakoga dana borili s glađu.

Na dan posle njenog rođendana u Odrinu se sobu dovukla Ela, koja je sada uglavnom išla po kući u jutarnjem ogrtaču. I Ela se pretvorila u senku. Žena koja je uvek toliko pazila da bude negovana i da ima korektan nastup bila je bleđa kao kreč, a lice joj je postalo ispijeno.

„Otvori makar prozor“, neveselo je rekla. „Ovde je zagušljivo, a napolju je bar divan prolećni vazduh.“ Nagnula se nad Odrin krevet i širom otvorila prozor.

„Baš me briga“, promrmljala je Odri zatvorenih očiju. Ali blagi vazduh s mirisom cveća koji je prodro unutra nije je ostavio ravnodušnom. Iznenada je postala svesna da se u vazduhu oseća još jedan miris. I Ela je primetila, pa je prišla bliže i pogledala kroz prozor. „To je... to je... Odri!“, jedva je prozborila Ela. Odri se uspravila na krevetu, od čega je dobila jaku vrtoglavicu, i takođe je pogledala na ulicu. Najpre joj se učinilo da halucinira.

Dva vojnika stajala su na ulici i pušila. To je bio miris koji su Ela i Odri osetile. Bila je to gotovo poznata slika, ali izgledala je malo drugačije nego inače.

U Odri se najednom vratio život. „Hajde da izađemo, mama! Brzo, to nisu nemački vojnici, pogledaj im samo uniforme, to su...“ Ostatak njenih reči izgubio se u prigušenim jecajima.

Zajedno su izašle iz spavaće sobe, istrčale kroz hodnik i na vrata, gde su se ukočile, zaslepljene sunčevom svetlošću.

Dvojica vojnika pozdravila su ih ljubazno, na engleskom, a dalje iza njih, s početka ulice, dolazila je cela povorka britanskih vojnika. Išli su u trijumfalnoj povorci, kao nekadašnje legije u starom Rimu, a sledilo ih je bezbroj Holanđana koji su im klicali i pevali. I baka i deda su u međuvremenu čuli buku, pa su izašli napolje. Deda je pokrio lice rukama i seo na stepenište pred kućnim vratima.

„Gotovo je!“, viknula mu je Odri na uvo da bi nadjačala sve glasniju povorku. „Gotovo je, deda!“

„Ne mogu da verujem“, mrmljao je deda kroz suze. Bilo je to prvi put u životu da Odri svog velikog, duhovitog, uvek nepokolebljivog dedu vidi da plače. I baka i Ela bile su izbezumljene i tako su sve četvero stajali tesno zbijeni i gledali povorku savezničkih vojnika, koja im se približavala uz klicanje i povike stanovništva.

Jedan od dvojice vojnika koji su i dalje stajali pred njihovom kućom i čekali drugove okrznuo je pogledom Odri, čija spavaćica nije mogla da prikrije koliko joj je telo koščato. Na sebi nije imala ni grama sala. Zbunjeno je pokrila telo rukama. Poželela je da je bar ogrnula neku haljinu.

„Evo ti, uzmi.“

Za Odri je bilo predivno što joj se neko obratio na engleskom, jeziku koji je šest godina govorila s ocem i koji joj je od izbivanja rata bio zabranjen da ne bi padala u oči. Zurila je u mladića, u njegove ljubazne, plave oči. Pružao joj je tablu čokolade. „Slobodno uzmi.“ Prsti su je svrbeli dok je uzimala malu tablu umotanu u zlatnu hartiju; sve je izgledalo kao san iz koga će se odmah probuditi.

„Hvala“, kazala je na engleskom.

„Kako se zoveš?“, upitao ju je vojnik. Odri ga je pogledala, a niz leđa joj je prošla jeza. „Odri“, rekla je promuklim glasom. „Zovem se Odri.“ Nikada više neće se zvati Eda, vremena u kojima je morala da se krije zbog svog napola britanskog porekla konačno su prošla.

Vojnici su joj se nasmešili i pridružili se svojim zemljacima koji su u međuvremenu stigli.

„Hajde, jedi već jednom tu čokoladu“, s osmehom ju je ohrabrivao deda, koji se ponovo malo sabrao. „Sigurno više ne znaš ni kakvog je ukusa.“

„Godine su prošle“, mrmljala je Odri, polako razmotavajući zlatnu hartiju. Odlomila je komadić čokolade i stavila ga

u usta, pa još jedan, a onda je čokoladu pružila dalje, majci, baki i dedi. Ukus joj je prosto eksplodirao u ustima, sladak i prepun obećanja.

Ova slast je za Odri predstavljala predznak. Sada će sve biti bolje. Dobiće nazad svoj život. Zgrabiće i iskoristiti svaku priliku da ipak ostvari svoje snove, za koje je mislila da su izgubljeni.

Otada je krenulo nabolje. Preko dana na ulicama Arnema vladalo je slavlje, kao da je neki veliki narodni praznik. Ljudi su se smejali, plesali i grlili se. Kroz samo nekoliko dana Aleks se vratio kući – jednoga jutra pojavio se pred vratima, prljav i odrpan. Odri je radosno vrisnula i pala mu u zagrljaj. I Ijan se vratio kući, ali s njim je to potrajalo duže. Ceo put iz Berlina do Arnema prešao je peške jer je Nemačka utočila u kaos.

Odri je bila presrećna što joj je porodica opet na okupu, a sasvim postepeno u srce joj se lagano uvlačila i nada da će ubrzo ponovo moći da pleše. Trenutno je, naravno, u zemlji vladala ogromna zbrka, hrane je i dalje bilo veoma malo, ali gradonačelnik je najavio da će ubrzo stići isporuke pomoći od Društva naroda, koje će biti podeljene svim stanovnicima.

Odrina stara škola na brzinu je pretvorena u centar za raspodelu, a dve nedelje nakon trijumfalnog ulaska saveznika u grad i ona je, kao i ostali građani, prepuna iščekivanja stajala ispred školskog dvorišta i grozničavo očekivala najavljene kamione s pomoći u hrani. Kada su se kamioni konačno ukazali na horizontu, razleglo se klicanje, koje se tih dana i inače čulo veoma često. Stanovnici Arnema strpljivo su stajali i čekali da dođu na red za namirnice, lekove i odeću.

Odri je drhtala dok je s braćom stajala kraj provizornog pulta za raspodelu pomoći, sklepanog od školskih katedri.

„Čebad?“, pitala je mlada žena koja je stajala usred bezbroj sanduka i paketa i sprovodila raspodelu.

Odri je zanemela od uzbuđenja, ali braća su rekla da. „Da, molim vas. Za našu baku i dedu. I nešto protiv glavobolje za baku.“

Mlada žena im je u ruke strpala više ćebadi i kutiju s lekovima.

Odri je samo zurila u nju; nakon duge zime pune lišavanja i oskudice ova joj je saradnica Društva naroda delovala kao anđeo spasilac. Na nju je dubok utisak ostavila pažnja s kojom su ovi mladi ljudi snabdevali stanovništvo, vodeći računa da svako dobije ono što mu je potrebno. Žena iza školske katedre joj se nasmešila. „Digni, molim te, korpu da bih mogla da ti je napunim.“

Odri se stidela što je zanemela kao riba, pa je brzo stavila korpu na sto. Kao opčinjena posmatrala je kako joj žena korpu puni kockama za supu, konzervama goveđeg mesnog nareska, slaninom, margarinom i konzerviranim voćem.

„Stomak se raduje ovome“, primetio je Aleks, a saradnica Društva naroda se nasmešila.

Odri nije mogla sita da se nagleda darova jer je žena u korpu dodala još i šećer, groždice, med, čokoladu, mleko u prahu i instant kafu.

„Mislim da bi ovo trebalo da vam bude dovoljno do naredne isporuke“, kazala je.

„Hvala!“; oduševljeno su rekli Ijan i Aleks. Ijan je uzeo tešku korpu. Probili su se kroz mnoštvo ljudi koji su i dalje čekali, i izašli u školsko dvorište.

„Najradije bih odmah“, promrmljao je Aleks i izvukao tablu čokolade iz korpe.

Ijan ga je u šali udario po prstima. „Ostavi to, kod kuće ćemo pravedno podeliti.“ Okrenuo se maloj sestri, koja je delovala kao da je utonula u sebe. „Šta se desilo, sestrice? Jesi li videla duha?“

Odri je odmahнула glavom i pokušala da se nasmeši. I dalje je bila potpuno ošamućena velikodušnošću saradnika Društva naroda i njihovom spremnošću da pomognu. Teško je mogla da shvati da su potpuno nepoznati ljudi iz inostranstva pokrenuli celu mašineriju da bi ih spasli.